

CURSIEF

en hun bazen, op ruimtelijke orderingsdilemma's van landbouw tot files. Twee steekwoorden ter mondiale adstructie: 11-09, Enron.

Kortom, de behoefte aan ordening en sturing herleeft op een fundamenteel niveau. Het in antwoord hierop vooral tastende optreden van de PvdA zou door iedereen die het aangaat hevig beweend moeten worden. Dat dat niet gebeurt brengt een andere essentiële hervorming aan het licht. Namelijk die van de PvdA zelf, thans hoofdzakelijk een herverdelingsmechanisme van baantjes en klusjes, en een partij die zijn aloude ideaal van nivellering nu vooral botviert op politieke en bestuurlijke kwaliteit.

Als een groot debat over de hervorming van de Europese Unie van start kan zonder dat mensen in de stuip schieten over de perfide maakbaarheids-gedachten die daar achter kunnen zitten, waarom kan dat dan niet over de hervorming van Nederland? Het is niet in de laatste plaats de doenerigheid van Fortuyn ('een zwarte school verplaats ik gewoon naar een andere wijk') die hem populair maakt. Natuurlijk is het ingewikkelder dan het was problemen op te lossen of mensen te emanciperen via wetgeving en ingrijpen. Maar dat benadrukken van eigen onmacht is wel het slechtste argument dat een politicus kan gebruiken. Het zou vooruitgang in allerlei opzichten betekenen als de PvdA met een hervormingsagenda weer eigen middelen vindt om de populaire rechtse agenda te bestrijden. Het alternatief is: billen samenknijpen, hopen dat het verlies meevalt en doorregeren richting vergetelheid.

MENNO HURENKAMP

programmamaker van politiek-cultureel centrum De Balie in Amsterdam en columnist van *De Groene Amsterdammer*

Amsterdamse schijn bedriegt

Bij de start van de PvdA-campagne voor de gemeenteraadsverkiezingen, in februari 2002, werd een bijzonder boek gepresenteerd: *Besturen als kunst*. Het is geschreven door historicus en eindredacteur van *Lokaal Bestuur* Jan de Roos ter gelegenheid van het feit dat honderd jaar geleden de Vereniging van Sociaal-Democratische Gemeenteraadsleden in Nederland werd opgericht. De nazaat daarvan, het Centrum voor Lokaal Bestuur, maakt nu deel uit van de Wiardi Beckman Stichting. Het is een bijzonder informatief en toegankelijk geschreven boek, dat op onorthodoxe manier allerlei aspecten en thema's van honderd jaar sociaal-democratische gemeentepolitiek belicht.

Eén van de meest opvallende, tot nu toe onopgemerkte, kleinere bijdragen aan het boek is van de hand van Jacques Monasch. Monasch leidt de verkiezingscampagne van de PvdA van 2002, maar schrijft in *Besturen als kunst* zijn ergernis en teleurstelling over de lokale politiek van zich af. Ooit was hij lid van de deelraad van de Amsterdamse wijk de Pijp. Na enkele jaren van internationale omzwervingen is hij teruggekeerd naar zijn buurt, maar voor een hernieuwde lokaal-politieke loopbaan waarvoor hij wordt benaderd, voelt hij niets: 'waarom weer een systeem in dat niet boeit, niet motiveert, dat geen interesse heeft in mijn dagelijkse leefomgeving, noch de culturele kracht van mijn buurt lijkt te willen versterken?' De openbare ruimte in de Pijp is een verloederde puinhoop. Het stadsbestuur wil ook nog het monumentale portiershuisje van het Olympisch Stadion slopen: 'Ik heb de indruk dat ze mijn stem ook slopen.'

De uitslag van de gemeenteraadsverkiezingen in Amsterdam lijkt het alarmisme van Monasch te weerspreken. Er is maar weinig verschoven in de politieke krachtsverhoudingen; PvdA en vvd — elders de grote verliezers — handhaafden hun positie onverkort. Is er dan, in tegenstelling tot aartsrivaal Rotterdam, in de hoofdstad niets aan de hand? Schijn bedriegt. In al mijn particuliere 'fo-

CURSIEF

cusgroepen' — in de buurt, onder vrienden, langs het sportveld — overheerste in de week voorafgaand aan de verkiezingen een gevoel van diepe vertwijfeling: op wie moeten we in 's hemelsnaam gaan stemmen? Ook diegenen die trouw — soms al tientallen jaren — PvdA stemmen, zij het de laatste keren met steeds meer tegenzin, konden geen enkele positieve identificatie meer opbrengen met de hoofdstedelijke sociaal-democratie. Wat is daarvan de oorzaak? Ik noem twee redenen die mij van belang lijken.

Allereerst is er het aperte onvermogen van de Amsterdamse gemeentebestuurders om belangrijke publieke diensten of instellingen op een behoorlijke manier te besturen. Enkele weken voor de lokale verkiezingen publiceerde *Parool*-journalist Kees Tamboer in een bijlage van zijn krant een indrukwekkend overzicht van de recente geschiedenis van de Amsterdamse sociale dienst. Nadat deze dienst in het begin van de jaren tachtig werd overspoeld door de golf van werkloosheid is het nooit meer goed gekomen. Een verkokerd gemeentebestuur, onvoldoende consistente visie, te weinig financiële middelen, interne organisatorische ruzies en problemen: men komt het allemaal tegen in Tamboers analyse. Maar wat vooral opvalt is het gebrek aan politiek-bestuurlijke greep op de gang van zaken. Zonder twijfel zijn vergelijkbare *case studies* te maken van het Amsterdamse onderwijs, het Stedelijk Museum, het Gemeentelijk Vervoerbedrijf en wat niet al. Het minst overtuigende antwoord van de politici is: uitbesteding of verzelfstandiging van de taak. Is dat niet eenvoudigweg een brevet van politiek onvermogen, van gebrek aan politiek verantwoordelijkheidsgevoel? De apotheose van Tamboers verhaal is de Megabanenmarkt die Amsterdam heeft laten organiseren. Kosten: zo'n 120 miljoen gulden, een bedrag waarvan de sociale dienst nooit heeft kunnen dromen.

Overigens: niet alleen bij het aansturen van diensten en instellingen schieten de Amsterdamse politici tekort, ook bij het aanpakken van maatschappelijke vraagstukken zoals het integratiebeleid loopt Amsterdam bepaald niet voorop. De uitvoering van het grote stedenbeleid — waarvoor wel Haags geld beschikbaar is, maar dat stagneert door

Amsterdams bestuurlijk onvermogen — is daarvan een pregnant voorbeeld. Felix Rottenberg liet in zijn drie-delige televisieserie over de Akbarstraat in Amsterdam West, gewijd aan het vraagstuk van integratie van migranten, zien hoe ook op deelraadsniveau — lekker dicht bij de burger — bestuurders totaal in de mist tasten. Het is dan ook geen wonder dat steeds overtreffender grootspraak in de verkiezingscampagne over criminaliteitsbestrijding niet zozeer het veiligheidsgevoel vergroot, als wel de geloofwaardigheid van de grootstedelijke politici aantast.

Het is niet eenvoudig te verklaren waaruit dit politiek-bestuurlijk onvermogen voortkomt. Ligt het aan de afgenomen bestuurlijke competentie van onze lokale bestuurders? Hebben zij teveel slagkracht verloren als gevolg van nationale bezuinigingsdruk? Zijn de maatschappelijke problemen de politici boven het hoofd gegroeid? Zijn de eisen van de burgers te onrealistisch en tegenstrijdig geworden? Het is allemaal wel een beetje waar, zeker op het sublokale niveau van de deelraden. Maar ik geloof dat één van de belangrijkste oorzaken toch is dat politieke besluitvorming en bestuurlijke uitvoering te ver uit elkaar zijn gegroeid. Het uit het *new public management* overgewaaid adagium dat de overheid moet sturen en niet roeien heeft massaal ingang gevonden en geleid tot een te grote afstandelijkheid van de politieke bestuurders tot de praktijk. Dat is ook zichtbaar in de heersende bestuursstijl. De schrijf- en vergadertafels zijn het universum van het politieke bestuur geworden. Politieke bestuurders stellen zich over het algemeen weinig activistisch op, een gevoel van urgentie ontbreekt. Het zou sterk overdreven zijn om de staat waarin Amsterdam zich bevindt te dramatiseren. Maar het gevoel overheerst dat het aangename van het hoofdstedelijk leven vooral aan maatschappelijke veerkracht te danken is, niet aan de politiek.

Bovenstaande kanttekeningen bij de Amsterdamse gemeentepolitiek hebben natuurlijk niet alleen betrekking op de PvdA maar ook op de andere partijen. Alleen: zij treffen de PvdA in het bijzonder omdat de sociaal-democraten nu eenmaal een grote politieke verantwoordelijkheid voor het stadsbestuur dragen en hun weg bij uitstek een politiek-

CURSIEF

bestuurlijke is. Meer in het bijzonder wekt hun wijze van besturen het onbehagen van de weifelende kiezers in de hand. Dat is, naar mijn stellige overtuiging, de tweede oorzaak voor het heftig zweven van sociaal-democratisch georiënteerde kiezers. Langer dan de christen-democraten in het landsbestuur maken de sociaal-democraten nu deel uit van het gemeentebestuur van Amsterdam. Zij hebben dat door de bank genomen goed gedaan en een grote bijdrage geleverd aan de sociale samenhang en de stedelijke ontwikkeling van de hoofdstad. Maar zij zijn ook wel eens ontspoord door de arrogantie van de macht. In 1990 straffen de kiezers de PvdA in Amsterdam daarvoor genadeloos af en ging de gemeenteraadsfractie van 21 naar 12 zetels. Na een periode van grotere bescheidenheid wreekt zich nu opnieuw de langdurige machtspositie.

Twee voorbeelden uit het recente verleden vormen daarvoor een illustratie. Bij de kandidaatstellersprocedure van de PvdA voor de gemeenteraadsverkiezingen had men de indruk te gast te zijn bij een zwak uitgewerkt Shakespeariaans drama over het hof van Amsterdam. Persoonlijke ambities voerden de boventoon; de wethouderszetels waren inzet van een discussie, voordat nog de verkiezingen waren gehouden. De vanzelfsprekendheid van de macht bood de ruimte voor het gevecht om de plaatsen op de lijst. Niet het debat over de toekomst van de stad maar over de toekomst van de politici in de stad stond centraal. Niet het gesprek met de kiezer, maar de voortijdige verdeling van de politieke macht speelde een hoofdrol.

Tweede voorbeeld: naar aanleiding van de problemen met de sociale dienst in Amsterdam werd de wethouder van Groen Links, Frank Köhler, de wacht aangezegd door de PvdA. Hij was verantwoordelijk voor de dienst; het was er een puinhoop. Frank Köhler moest vertrekken. Ook uit de analyse van Tamboer blijkt dat Köhler geen sterke wethouder was. Maar, jarenlang heeft de PvdA verantwoordelijkheid voor de dienst gedragen; ook toen is de zaak niet op orde gekomen. Er is dus op zijn minst een gedeelde verantwoordelijkheid in historisch opzicht. Er is een tweede maar. Eerder is een Amsterdamse wethouder zwaar onder vuur komen te liggen: Walter Etty, van de PvdA. Hij was verant-

woordelijk voor de financiële overschrijdingen bij de bouw van de Stopera in Amsterdam. Hij overleefde als wethouder — eigenlijk, zo zei hij onlangs in een vraaggesprek, had hij moeten aftreden — omdat het college van B&W het principe van collegiaal bestuur in het geding bracht. Op grond daarvan zou het gehele college naar huis moeten worden gestuurd. Dat ging de gemeenteraad te ver. Iemand van de PvdA gehoord over collegiaal bestuur in de zaak Köhler? Vanzelfsprekendheid van de macht en politieke gemakzucht liggen dicht bij elkaar.

De stabiliteit van de Amsterdamse uitslagen onttrekt het electorale onbehagen aan het zicht. Er zijn en waren in Amsterdam geen serieuze concurrenten voor de VVD — al deed het CDA het niet slecht — en voor de PvdA. In de hoofdstad overtuigt Groen Links niet. Evenmin is er een sterke populistische politicus als Fortuyn op het toneel verschenen. De tevredenheid over een licht herstel van de opkomst is misplaatst: nog steeds is een meerderheid van de stemgerechtigde bevolking niet gaan stemmen. Dat is even onrustbarend als in 1998, maar we horen er niemand meer over. Amsterdam is ontsnapt aan het Rotterdamse lot, maar zoveel is zeker: er is geen enkele reden om tevreden achterover te leunen.

FRANS BECKER

Adjunct-directeur Wiardi Beckman Stichting